

ליילדים

כל אשר ביקשה הגברת האומללה לעשות הוא לעדכן את הנימוסים מימי הקיסר. כך העירה את תשומת לב קוראיה לעובדה כי הדירות המודרניות בנויות כך שהקולות עוברים בקל מבעד לדלתות ולקירות הדקים. על כן יעצה לקוראים למשוך במים מיד בהיכנסם לבית השימוש, תחת לחכות עד לסיום פעולתם שם.

חוץ מזה הסבירה היטב מתי יש לפנות אל היועץ-הממשלתי-הראשי בלשון "אדוני היועץ-הממשלתי-הראשי" או בלשון "יועץ-הממשלתי-ראשי יקר" או סתם בלשון "מר שמיט" וכן מתי יש לסיים מכתב במלים "שלך בהכנעה רבה" או "שלך בהכנעה" או סתם "שלך".

הנימוס הגרמני הוא באמת משהו מיוחד במינו. בבית-המלון קופץ הפקיד מכסאו כדי לפתוח לפניך את הדלת. ברכבת קם שכנך, שלא החלפת עמו מילה בכל שעת הנסיעה, ועיור לך ללבוש את המעיל.

אולם כשאתה יושב לתומך בבית-הקפה קמפינסקי בקורפירסטנדאם בברלין, שקוע בספרה של הגברת פאפריץ, שלם עם עצמך ועם העולם, נוגשים גבר ואשה לשולחן, מתישבים לידך מבלי לבקש רשות, ומתחילים לדבר בקול רם מאד על ענייניהם הפרטיים ביותר. האשה צוחקת, כמו כל אשה גרמניה, צחוק היסטרי גבוה, וכל אפשרות להמשיך בקריאה אין.

אם נלאית מלהקשיב לסיפורו של שכנך לשולחן, על ביקורו אצל הדוד אקהארד בנירנברג, אתה יכול להאזין גם לשיחות בשולחנות הסמוכים. איש מן היושבים לידם אינו טורח להוריד את קולו. אתה מאזין למשאו-זמתן מסובך על מכירת צעצועים בשולחן אחד, על ביקורת קולנועית ליד השולחן השני, ומחשבתך חוזרת בגעגועים ללונדון, בה אינך מסגל לשמוע אפילו את דבריו של שכנך בתהנית.

הגרמנים הם עם רועש. הנימוסים שלהם חיצוניים מאד, רשמיים מאד ורציניים מאד. הם רחוקים מאד מן הנימוס הטבעי, הפנימי, של האנגלי, שנימוסיו דומים יותר לכללים המוסכמים של מישחק חברתי הוגן. מאחורי מסך הנימוסים שלו, האנגלי הוא לעתים קרובות דמות משעשעת, מצוידת בשלל שגעונות פרטיים. הגרמני, מאחורי מסך הנימוסים של הגברת פאפריץ, הוא רק משעמם.

הגרמנים הם עם חרוץ, שקדן ורציני. אבל הם עם נטול כל חן שהוא.

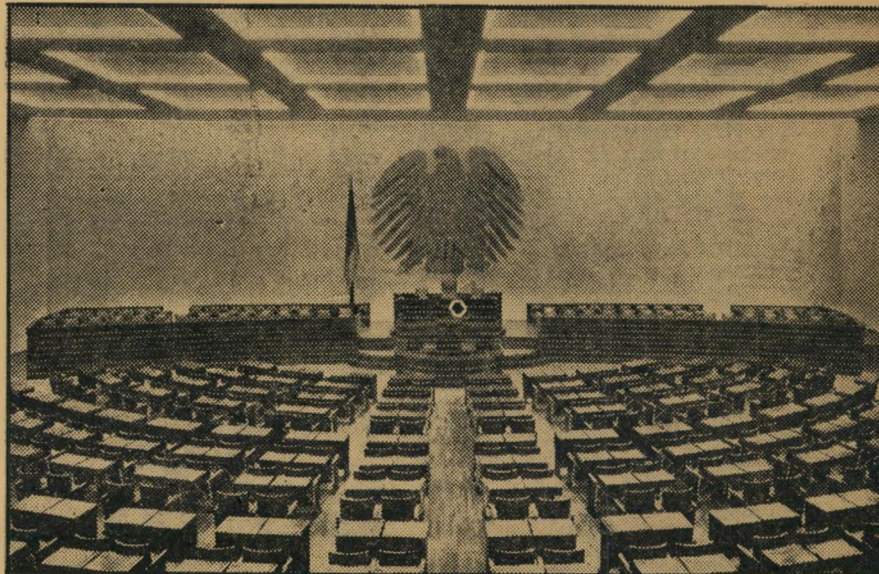
★ ★ ★

פגישה במסבאה

לאדם מן החוץ, המעוניין להכיר אנשים ולחדור לעומק בעיותיהם הפרטיות, יש הרבה מן הברכה במנהג הגרמני להתישב ליד שולחן הפוס.

ישבתי במסעדה קטנה ברחוב קובלנצר בבון, הרחוב הראשי של הרובע הממשלתי, מאה מטרים מבנין הבונדסטאג. המסעדה היתה — כמו כל המסעדות הגרמניות — מסבאה, ושלת גדול של הבירה המוגשת בה פיאר את חזיתה. הבירה היא דם תמציתו של הגוף הלאומי הגרמני.

הייתי עסוק באכילה מנה עצומה של בשר ותפוחי-אדמה (הארוחה הסטנדרטית בגרמניה, המסבירה את רוחב המידות של כמעט כל הגרמנים בגיל העמידה) כאשר שלוש פקידות התישבו ליד שולחני. פתחתי בשיחה כעבור כמה דקות. עד לסיום הארוחה ושתיית הקפה התישבו ליד שולחני.

אולם הדיבור

מתחת לנשר הענק, שגובהו חמשה מטרים, על ספסל לים של זוגות, יושבים 509 צירי הבונדסטאג, שאינו פופולארי יותר ברחוב הגרמני מאשר הכנסת בישראל. הגרמני הפשוט שונא פוליטיקאים.

התורכי (בגרמנית "מוקה" על שם עיירה תימנית) ידעתי עליהן כל אשר היה צורך לדעת. איננה (25), ארטורד (27) והאיננה השניה (32) עבדו שלושתן במטה הארצי של ארגון בעלי-המלאכה, מוסד שתפקידו הוא לייצג את האינטרסים של חבריו בפני הממשלה והפרלמנט. הן עבדו 48 שעות בשבוע, ככל פקיד גרמני, משמונה בבוקר עד חמש אחרי הצהריים, עם שעה אחת לארוחת-צהריים.

"מדוע אתם עובדים כל כך הרבה בגרמניה?" שאלתי לתומי. השאלה הדהימה אותן. איך אפשר לחיות בלי לעבוד? "צריכים לעבוד!" אמרה איננה א'. "אין לנו מי שיעבוד בש" בילנו!" פירטה איננה ב'. סיפרתי שבאנגליה עובדים פחות. גם הם יצטרכו עכשיו להתרגל לעבוד!" אמרה ארטורד, בשמחה גלויה לאידה של האימפריה השוקעת.

שלושתן היו נשואות, לשלושתן לא היו ילדים. מדוע? "לא כדאי להכין ילדים בשביל שטראוס!" אמרה איננה א'. שטראוס הוא שרי-הבטחון החדש של גרמניה, והוא אחראי לגיוס הצבא החדש.

למרות ששלושתן עבדו, ובעליהן של שלושתן עבדו אף הם, החזיקה רק אחת מהן עורת. האחרות ניקו את דירותיהן לבון. לרוב גם הכינו לעצמן ארוחות-צהריים בבית ואכלו אותן במקום-העבודה, רק לעתים רחוקות הרשו לעצמן לאכול במסעדה.

למרות שעבדו למעלה משנה יחידה, פנו זו לזו בגוף שלישי, בלשון "זי". שאלתי מדוע אינן קוראות אחת לשניה בגוף שני, בלשון "די". הן נדהמו. אי אפשר לעשות דבר כזה.

בתיאבון!

התמונה המסמלת את המציאות הגרמנית: אכילה מופרזת, נהרות של בירה, רדיפת מצרכי מותרות, עקרות תרבותית ושנאה לפוליטיקה.

ידידות קרובה מדי תמיד גורמת לצרות. כדאי לשמור על מרחק כלשהו. וכן הלאה. בשביל מה הן עובדות? קודם כל כדי להתקיים. אבל מעבר לקיום היומיומי קורצים מרחוק חלומות גדולים. ארטורד העזה לגלות אותם, כשהבעת-פנים חולמנית פרושה על פניה הנחמדות והבלתי-מאופרות, תוך חיוך גבור, כאחת היודעת כי אין הרבה ממש בחלומות רחוקים. פעם תקנה מכשיר-טלביזיה, ואחר-כך שיכון, ומי יודע, אולי אפילו מכונת קטנה. אבל זה יקח, כמובן, הרבה-הרבה זמן.

★ ★ ★

ילד אחד למשפחה

יה זה החלום הגדול, המרחף על פני גרמניה כולה. חלום שהפך את הארץ ההרוסה והמכותרת, חוץ עשר שנים קצרות, למדינה משגשגת. עבודה קשה, עקשנית, כמעט קנאית. משכורות נמוכות. רמת-חיה נמוכה במשך כמה שנים. ומעבר לכל, התקחה להשגת עושר המורכב כולו מחפצים גשמיים: מכשירי-טלביזיה, קטנוע, דירה, מכונת.

בשביל שלוש הגבירות תכולות-הענינים במסעדה של בון, "ישראל" היתה מקום רחוק, מעבר להרי חושך, אי-שם באסיה. שום דבר מחוץ לגבולות גרמניה לא ענין אותן, ואת מיליוני בני גילן, הדור שגדל והתבגר אחרי חורבן הרייך השלישי. ובתחום מולדתם שלהם, רק דבר אחד מעניין אותם באמת: "הפלא הכלכלי" הגדול — הכנינים האדירים החדשים הצצים מכל עבר, המכונות הקטנות הממלאות את הכבישים ואת חלונות-הראחה, מכשירי הטלביזיה החדשים והמכריקים הרומזים בהנזיות.

"הפלא הכלכלי" הפך לתשוקה הלאומית של העם. הוא תפס, לפחות לפי שעה, את המקום שהיה פעם מיועד בנשמה הגרמנית לצבא. החיילים המעטים הנראים ברחוב אינם מושכים שום תשומת-לב. נודף מהם ריח של התנצלות וצניעות, כאילו הרגישו גם הם שהם מבובזים בעצם קיומם הבלתי-יצרני את הכסף שהיה צריך לשמש למפעל ובנין. הגיבור הוא איש-העסקים החודר לשחקים רחוקים, המהנדס המייצל את הייצור, האיש הנותן לעם את הפולקס-וואגן.

לעם הורדף אחרי מכשירי-טלביזיה, אין זמן ואין כסף ללדת ילדים. מאז 1950 נולדו בגרמניה כמעט רק בנים ראשונים. תוך חמש שנים בלבד ירד שיעור הילודה מ-16.2 לאלף ל-15.7. לאלף. הזוג הנשוי האופייני הוא הזוג בעל הילד היחיד. במקום 1000 נשים בדרך הנוכחית, יבואו רק 952 נשים בדרך הבא. "תוך כמה מאות שנים לא יהיה קיים עוד עם גרמני כפי שאנו מכירים אותו כיום" הזהיר השר לעניני המשפחה בממשלת בון, הר וירמלינג.

★ ★ ★

"הקברים קוראים לך!"

כל התחיל בעיי החורבות, בערים המושמדות, בשנות הרעב. מי גרם לכל זה? קודם כל, כמובן, "בעל-המלאכה המטורף", הצבע בעל השפם המגוחך. אולם באופן כללי אשמה הפוליטיקה. לכן הפוליטיקה היא משהו בלתי-ינעים, משהו שיש להתרחק ממנו.

אין צורך להזכיר זאת לבני בון. בחלון-הראחה של חנות ברחוב קובלנצר מונחות סדרות של בולים. סידרה אחת נושאת את תמונתו של אדולף היטלר, ואת השם "גנרל-גוברנמנט". אלה הם בולי פולין הכבושה, וזכר לימים בהם שלטה גרמניה כמעט בכל אירופה.

אולם לפני החנות, על גבי עמוד-מודעות עגול, מודבקת מודעה שחורה. מתחת לתמונה של שורות ארוכות של צלבי-מצבות מתנוססת הסיסמה: "הקברים קוראים לך — הרם את תרומתך למען הטיפול בקברי-המלחמה!"

כמה מאות צעדים מפלאקאט זה, בבנין הדומה לועד-הפועל, עשוי מלט וזכוכית, שוכן ה' בונדסטאג, הפרלמנט של גרמניה המערבית. התרגום המילולי של השם הוא "יום הברית", והוא זכר לימי קדם, כאשר כל אנשיו של שבט גרמני היו נוהגים להתאסף למשך יום אחד כדי לדון בעניני צבא ומדיניות, לרוב ערב מלחמה.

בבנין החדש והעצום שוררים הסדר והנקיון. אולם אין בו זכר לחרדת-הקודש המציינת את הפרלמנט הבריטי. שום מדינאים של דורות עברו אינם מסתכלים מן הקירות, כמו פסליהם של חלינגטון, פיס או פוקס בפרלמנט הבריטי.

גם באולם האדיר של המליאה דומה הכל לכנסת הירושלמית — הכל מלבד הממדים. ספסליהם של 509 חברי הבונדסטאג ערוכים בחצי גורן עגולה, מול ספסלי יושבי-הראש וחברי הממשלה, אשר מאחוריהם מתנוסס, בכל גודל הקיר, נשר גרמני עצום, עשוי בטעם חריש ויפה.

הדיון נסב על הצעה להקים מוסד מיוחד לקידום המתקר המדעי. פה ושם הסתודדו קבוצות קטנות של צירים באולם בעל ריצפת-העץ, שהיה ריק ברובו, ומתאו מפעם לפעם כפיים לשמע דברי הנואמים — דבר שאינו נהוג אפילו במוסד הירושלמי.

(המשך בעמוד 18)